

VEČER, 18.7.17

Zola v Slovenskih goricah

S Tonetom Partljičem in avtobusom upokojenih miličnikov po mitskih in literarnih krajih

Foto: Melita FORSTNERIČ HAJNŠEK

Ampak Partljič ni bil edini, ki je bil v središču pozornosti literarne poti. Upokojeni policist Mirko Ploj, rojen v slovenskogoriškem Šomatu, se je kot pobudnik akcije pridružil tenskemu literarnemu raziskovanju.

STRAN 17

...zanimivo in najbolj napeto je bilo okoli prvega v mesecu, ko je bila v tovarni plača ..."

Res je naturalizem skoraj vse, kar smo odkrivali po poti. Ne da ne bi mnogo tega že vedeli, slišali, brali, a vedno znova pripoved in situ doda novo dimenzijo k opusu in realnemu življenju.

Šola kulturnikov

Ampak Partljič ni bil edini, ki je bil v središču pozornosti literarne poti. Upokojeni policist Mirko Ploj, rojen

PO POTEH LITERATURE

Zola v Slovenskih goricah

Tone Partljič in Mirko Ploj, pisateljski mojster in vajenec, avtobus upokojenih miličnikov in mitski kraji, ki so navdihovali mnoge - od Sladkega Vrha do Marije Snežne

Tone Partljič na grobu Stanka Majcna na pokopališču pri Mariji Snežni
Foto: Melita FORSTNERIČ HAJNŠEK

tovarni so hoteli videti scenarij. Dobil sem vabilo, da moram v Sladki Vrh na sestanek političnega aktiva. Moj nekdanji ravnatelj s šole na Vranjem Vrhu je vodil tisti sestanek. In rekli so, da ne dovolijo snemanja, ker Partljič žali Sladki Vrh in spomin tiste ženske. Jaz sem jo hotel rehabilitirati, oni pa so mi očitali črni film, ki je bil tedaj v Jugoslaviji politično preganjan. Politični aktiv kraja je prepovedal snemanje. Zanimivo, da je direktor Palome Kocbek dovolil snemanje prizorov v tovarni, sam je prevzel odgovornost."

Ko smo ekspedicija obšli sladkogorski kulturni dom, nam je Partljič pokazal stranska vrata, skozi katera je pobegnil po premieri Žašlerce, ker se je bal odzivov tistih, ki so se spoznali v filmu. Dobra Klopčičeva intervencija v scenariju je bila spektakularna Žašlerčina smrt. V izvirnem scenariju umre v bolnišnici za rakom, a to ni delovalo režiserju dovolj filmsko in se je odločil za smrt z raketo proti toči, ki so bile tiste čase v modi v teh krajih. Kar je danes najbolj presenetljivo: ljudje v teh krajih pripovedujejo zgodbo o tisti resnični Mariji, ki je bila v Partljičevi predelavi Žašlerca, tako kot v filmu. Ne govorijo, kaj je bilo v resnici z njo, ampak, kar se je zgodilo v filmu. To navdaja s posebno odgovornostjo."

Marija Snežna, Majcen

V gostilni nasproti fabrike so nam natočili malinovec, ki ga je kot otrok tukaj pil Mirko in ga vlival v steklenico za svoje brate in sestre. Danes se imenuje seveda Pub. Streljaj od nje je tista druga sladkogorska gostilna, kjer

s snemanja, pa tudi iz svojega učiteljskega življenja.

Potem smo se preselili na tisto idilično pokopališče pri cerkvi Marije Snežne. Nasproti je galerija domačina, akademskega kiparja Gabriela Kolbiča. Sneženski duhovnik Franc Časl je Partljiču podaril svojo knjižico, da "se ne bo toliko napačno pisalo o Mariji Snežni". Skozi viharje v nove čase in še kaj - je naslovil tisto svojo knjižico dušni pastir, ki je že petinštirideset let pri Mariji Snežni.

*Ne pripovedujejo
zgodbe o resnični
Mariji iz tistih
krajev, ampak
Partljičevo
Karolino Žašler*

Pisatelj in politik, podban Stanko Majcen je pokopan na tistem slikovitem sneženskem pokopališču. Postavili smo se ob Majcnov grob blizu križa, kjer je pod Jezusom upodobljena tudi Marija, kar kaže na zagrizeni katolicizem. in da se fara loči od protestantskih. Partljič pripoveduje ob grobu o prvem literarnem večeru, ki so ga tedaj mladi mariborski literati pripravili v Kazinski dvorani in posvetili kolegu, ki je danes - kljub zajetnim zbranim delom in izidu zanimivega dopisovanja med Majcnom in literarnim patriarhom emigracije Zorkom Simičičem - še vedno precej zamolčan in nepoznan avtor teh krajev. Njegovi bližnji kolegi iz emigracije so na njegovem sneženskem grobu decembra 1998 odkrili manjšo ploščo in zapisali "Tihemu, zvestemu,

v slovenskogoriškem Somatu, se je kot pobudnik akcije pridružil terenskemu literarnemu raziskovanju. Vsi udeleženi so prebrali njegovo avtobiografijo v prozi in verzih Prebliski modrega angela. V njej popisuje strahotno težko življenje viničarskega dečka, nezaželenega pankrta, ki so ga v mladosti kar pustili v bolnišnici, ko je zbolel. Prehladil se je zaradi hudega mraza, ko so ga s konjsko vprego vozili večkrat na sodišče v Gornjo Radgono zaradi priznanja očetovstva. Doma so kar pozabili nanj, in ker domači niso prišli ponj, so ga premestili v otroški dom. Čez čas ga je mama končno prišla iskat. Medtem je rodila še enega polbrata, ki ga je oče odpeljal v Maribor ... Mirko je obiskoval šolo na Vranjem Vrhu, kjer so učili sredi 60-ih let oba Partljiča, Tone in Milka, pa oba Ter-novška, kasnejši vrhunski igralec Peter in njegova žena. Mirku, kasnejšemu miličniku, je bil Partljič štiri leta razrednik, učil ga je slovenščino in angleščino, in zaslužen je za razmah njegovega kulturnega ustvarjanja v pokoju. Postal je tudi član slovite pekrske gledališke skupine. Cankarjanska proza o revnem fantu, ki sanja, da bi nekaj postal, je pohvalil kolega med popotovanjem.

Začelo se je z brodom čez Muro in čisto pravim brodarjem, da smo začutili nekdanjo državno mejo, ki je delovala kot zid med dvema svetovoma. Nekdanji mejni miličniki v ekipi so kazali fotografije nekdanjih mejnih kamnov, tudi tistega saintgermain-skega iz 1919.

Naslednja postaja Sladki Vrh, literarni kraj z okolico. Partljič je razlagal, kako je bila v kraju ena nemška mesnica in ena slovenska, enako gostilni. "Ukradel sem en prizor v svoji drami Moj ata socialistični kulak, kjer ata na črno kolje. Nazadnje so mesarje Nikle - in pokaže na gostišče s tem imenom - prišli, ker so sinovi kravi obuli škornje v nasprotni smeri, da bi zmedli miličnike, ki so gledali, kam so gnali živino na zakol."

Bližnja tovarna papirja je imela ob Partljičevem prihodu v Sladki Vrh 400 ljudi, ko je šest let kasneje odhajal, leta 1971, pa je bilo v tovarni že čez 1500 ljudi. Strašno spremembo je pomenila v okolju. "Če je imel pri meni pri angleščini kdo šus, se ni nihče sekiral. 'Bomo šli pač v tovarno', so mi zabrusili učenci in starši. Šlo je za grozno preobrazbo nekdanjih kmečkih ljudi v proletariat, ki je šele nastajal."

Več se smejali kot žalovali

"Ko sem učil odrasle slovenščino v papičniški šoli, mi je nekoč eden od njih rekel 'Arrivederci Mars, sem Gagarin, danes grem v nebo'. In res je cel dan poplaval in nazadnje skočil v kanal, ki je tekel skozi tovarno. Se spomnite vloge Poldeta Bibiča iz filma Vdovstvo Karoline Žašler? To je bil on. Tudi lik njegove vdove Karoline Žašler sem našel tukaj, bila je tragična figura, željna ljubezni. Njen pogreb na pokopališču pri Mariji Snežni z osmimi pogrebci, med katerimi sem bil tudi jaz, je bil v čuden. Vrv krste se je utrgala in mrlič je padel iz nje. Dva sta skočila zanjo, eden od pogrebcev je zbežal vstran, pa se mu je grob vdrl. Več smo se smejali kot žalovali. Gostilničar Rahten mi je očital, da sem tam samo zato, da bi lahko pisal o tem. Bil sem prizadet, a čez osem let sem resnično pisal o teh dogodkih."

"Partljič žali Sladki Vrh"

"Matjaž Klopčič, režiser, ki je sodeloval s francoskim novim valom, ni bil zadovoljen z mojim zolajevskim, jurčičevskim pisanjem. Spremenil je skoraj ves moj scenarij, a Bojan Štih mu je tedaj napisal: 'Klopčič, vi ste naš najboljši režiser, a vaši filmi so slabi, ker sami pišete scenarije. Snemali bomo po originalnem Partljičevem scenariju, če boste še kaj popravljali, vam vzamem film.' Meni je poslal fotokopijo tistega pisma. Štiha sem prosil, da bi snemali v Sladkem Vrhu in v Palomi, ne v Količevem, kar bi bilo seveda petkrat ceneje. In je privolil. V

Ekspedicija pred gostilno v Sladkem Vrhu, kjer so snemali film Vdovstvo Karoline Žašler
Foto: Melita FORSTNERIČ HAJNŠEK

so snemali film Vdovstvo Karoline Žašler. Stali smo na nekdanjem kolo-vozu, kjer je Karolinin ljubimec vlekel svojo ljubico z motorjem, medtem ko ga je rotila, naj je ne zapusti. Salve smeja so se razlegale, ko je Partljič razlagal svoje resnične dogodivščine

samotnemu. I voji iz izgnanstva.

Mirko Ploj, upokojeni miličnik - po poteh njegove mladosti, ki jo je popisal v avtobiografiji Prebliski modrega angela
Foto: Osebni arhiv

Rajski kraji in sprava

Etnolog dr. Rajko Muršič je očital pesniku Tonetu Kuntnerju, rojenemu na Tratah, mitiziranje Marije Snežne, češ, ali ne vidi, koliko ljudi hodi v Avstrijo, čez mejo delat iz teh krajev. In ali ne vemo, kaj se je tem ljudem po vojni dogajalo. Kuntnerjevi nostalgični verzi so vklesani na vodnjak pred cerkvijo Marije Snežne: "Ne boš odšel lačen./ne boš odšel žejen./človek popotni/z Marije Snežne./ Tu se naučiješ/lepote in mira, napiješ resnice/in čistega vina."

Kuntner je te ilovnate bregače z realnimi toponimi vred upesnil. Partljič je napisal roman Pri Mariji Snežni zvonil, Grob pri Mariji Snežni pa tudi Starec za plotom, roman o Stanku Majcnu, ki je povezan z Marijo Snežno. Drago Jančar je napisal novelo Smrt pri Mariji Snežni in Dane Zajc je tukaj na Rožengruntu nekaj časa živel; bili so kolonisti. Eno od zbirk je poimenoval Rožengruntar. Zlatko Zajc je njegov sin, ki ga je zaplodil v teh krajih. V zborniku Čudeži pri Mariji Snežni, ki ga je lani izdal Kulturni center Maribor, je zapisal: "Tam, v tistih 'rajskih krajih nežnega otroštva', mu je postalo vse jasno tudi o spravi. Danes, leta 2014, ko poslušam blebetanja o spravi, in to iz umazanih ust tistih, ki si želijo, da se ubog slovenski živelj med sabo potolče, se seveda razburim in pizdim, ko pa natanko iz lastnih in tujih izkušenj vem, da je bila sprava dosežena kmalu po vojni, ko so seniki, hlevi, travniki in gozdovi sopli od prtajene pohote vseh tistih, ki so preživeli, še posebej pa se je razuzdanemu parjenju predajala odraščajoča mladina, ki jo je minula vojna oropala prvih ljubezni."

